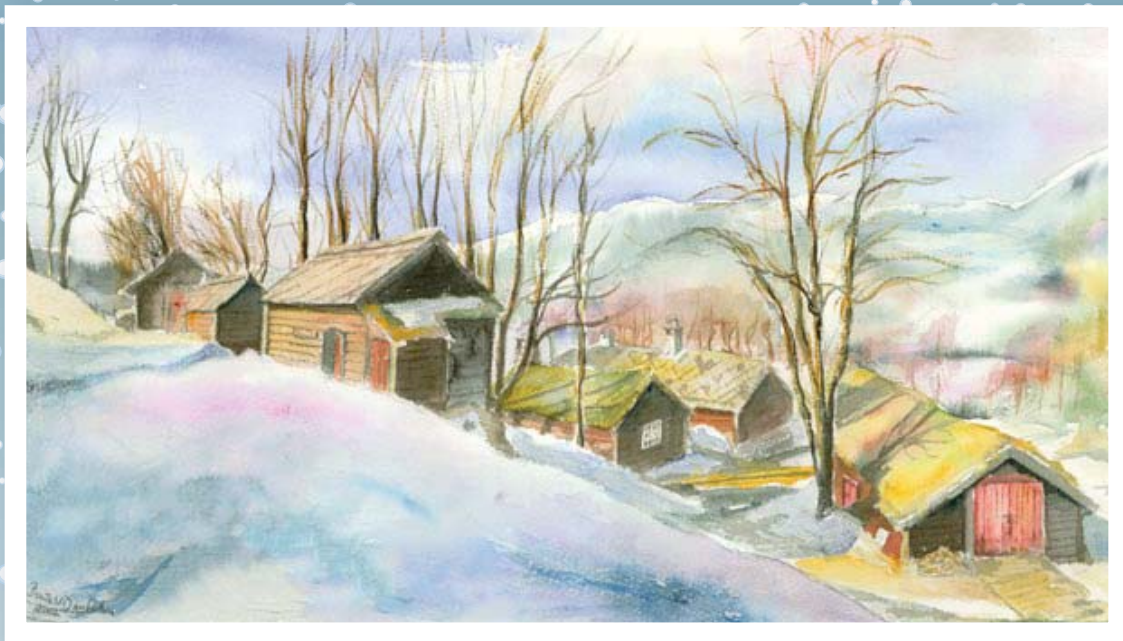

VINTERLEIRSKOLE

Hålandsdalen leirskole

BERGEN KOMMUNE
BYRÅSDAVDELING FOR
BARNEHAGE OG SKOLE

Navn: _____

Innholdsliste

Velkommen til Vinterleirskole!.....	4	Skogen i Skandinavia	38
Bygdaregle frå Hålandsdalen	5	Skogen i Norge.....	39
Gamlekyrkja i Hålandsdalen – Holdhus kyrkje.....	6	Barskog i Noreg.....	40
		Lauvskog i Noreg	40
BYGDEDAG	12	Treslag i Hålandsdalen.....	41
Slik budde dei	9	Fuglar rundt Leirskulen	43
Arbeid gjennom året	11	Spor og spor-tegn	44
Kvinnene.....	11	Allemannsretten	46
Mannen i det gamle bondesamfunnet.....	14	Rundt bålet!.....	47
Barn	14	Naturen viser retning og veg	48
Gamlestova og de som bodde der.....	15	Kompasset.....	49
Eldhuset	16	Kva er GPS?.....	50
Lefser og flatbrød.....	17	Fossen gav kraft	51
Salting og røyking av fisk.....	18	Trebåten.....	54
Jarnet og smia.....	19	Skihistorie.....	55
Gardsdrift på Vestlandet	21	Langrennsski.....	56
Mjølkeproduksjon	21	Hvordan smøre ski.....	57
Sauen – eit viktig husdyr	22	Snøskred.....	58
Toving	23	Typar skred	59
Plantefarging.....	25	Snøskredregler.....	60
Skin og lærarbeid.....	27	Snøhole – å bu i snøen.....	61
Fjordhesten.....	30	Nødbivuakk	62
Trearbeid og spikking	31	Isfiske etter laksefisker	63
Gamleskolen – Holdhus skulemuseum	32	Isvett	66
Til fots i fjell og skog	34	Hålandsdalen Meterologiske institutt ...	68
Bergartar.....	36		
Berggrunnen i Hordaland.....	37		

Velkommen til leirskole!

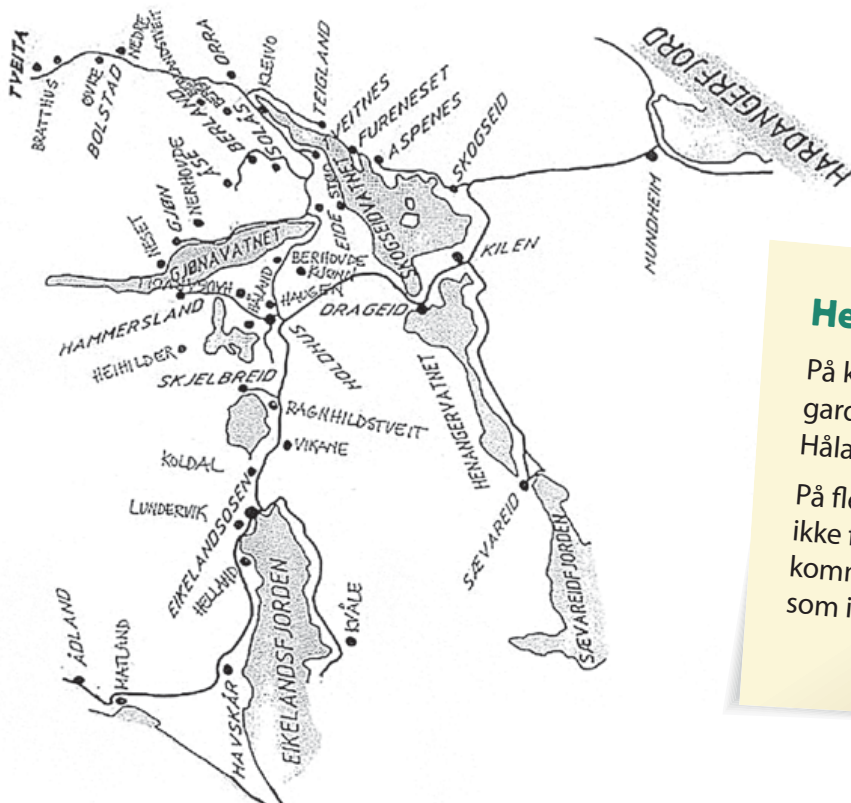
Leirskole er en annerledes skoleuke. Du får lære mye om naturen i Hålandsdalen, hvordan vi kan bruke den, hvordan folk før i tiden gjorde seg nytte av naturen og hvordan vi sammen kan ta vare på naturen rundt oss.

Mange ganger denne uken skal vi skru tiden tilbake til litt over 100 år siden og leve oss inn i hvordan det var på en gård i bygden. Rundt 1900 var Norge fortsatt et land der de fleste måtte klare seg med det de selv kunne produsere av mat og klær. Det meste av arbeidet ble utført av familiene selv, både voksne og barn måtte hjelpe til.

- ❖ Mandag skal vi lære hverandre og leirskolen å kjenne
- ❖ Tirsdag og torsdag skal vi lære om naturen i Hålandsdalen, og bruke føttene eller kano
- ❖ Onsdag er det bygdedag med mange ulike aktiviteter knyttet til gamle dager
- ❖ Fredag lærer vi om gamlekirken og gårdsnavn i Hålandsdalen

Vel møtt til en trivelig leirskoleuke med **LÆRING FOR LIVET!**

Hilsen rektor Anne

Her bodde de

På kartet finner du alle gårdsbrukene som fantes i Hålandsdalen omkring år 1900.

På flere av gardene bor det i dag ikke folk, mens det samtidig er kommet flere nye gardar og navn som ikke finnes på dette kartet.

Isfiske etter laksefisker

Isfiske krever god kunnskap om fiskens spisevaner og ferdsel om vinteren. Ofte handler isfiske om å handle hurtig fordi isfiske ofte gjelder å fiske etter fisk som går i stim. Det gjelder å holde på stimen!

Fisk er vekselvarm, dvs. at fiskens temperatur veksler med variasjonene i temperatur i vannet. Jo kaldere det er, jo tregere og mindre spiser den. Men fisken spiser litt om vinteren, og det finnes mat i vannet om vinteren. Dette er hemmeligheten til et godt fiske.

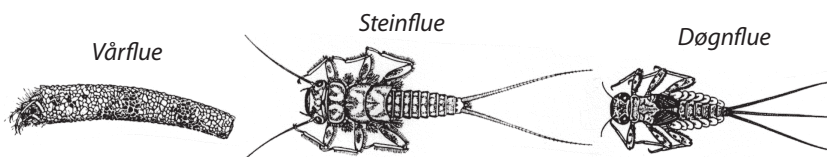

Hva spiser fisken?

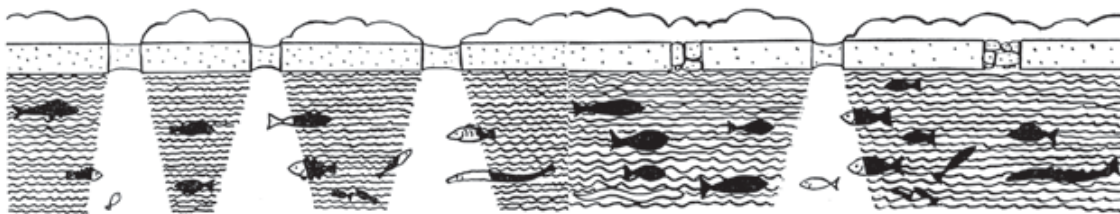
Om vinteren er næringen i strandsonen svært redusert fordi plantene i vannet er visnet. I bunnslammet finnes det mengder av næringsdyr som har gravd seg ned i en mer eller mindre dvalelignede tilstand. Fisken finner makker, insektlarver og tege hele vinteren.

Røye og ørret spiser særlig larver av vårfluer, steinfluer og døgnfluer som det er rikelige mengder av i vannet hele året. Disse lever

2–3 år som larver før de blir til insekter. Vi kan lure fisken til å bite på kroken ved å gjøre den nysgjerrig og vise at her skjer det noe. Dette kan vi gjøre ved å:

1. Sørg for at «lyset» blir tent. Et åpent hull virker som en lampe i vannet. Mange hull tett med hverandre kan derimot virke forvirrende for fisken. Gamle hull bør tettes!

Hullene bør bores der fisken ikke utsettes for kalde strømmer. Normalt søker fisken om vinteren til det varmeste vannet. Ingen hull bør heller bores der vannet er så dypt at lyset ikke går til bunnen når vannet er fritt for is. Dypere enn dette vil fisken ikke finne mat, og fisken vil altså sjelden stå i ro på disse plassene.

2. Bevege fiskeredskapet vårt. Bevegelsene setter vannet i svingninger som fisken registrerer med slimkanalene i sidelinjene i kroppen.
3. Bruke agn med mye lukt. Fisken har nemlig god luktesans og kan lures til å bite på ost og gamle reker...

Utstyr til isfisket

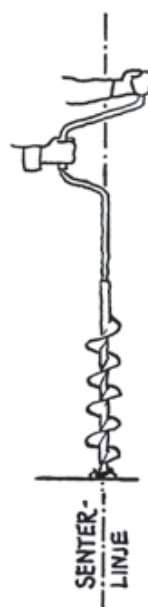
Isboret

Isboret må behandles og brukes rett. Boret må aldri støtes mot isen eller ligge og slenge når det ikke er i bruk. Eggen må være skarp.

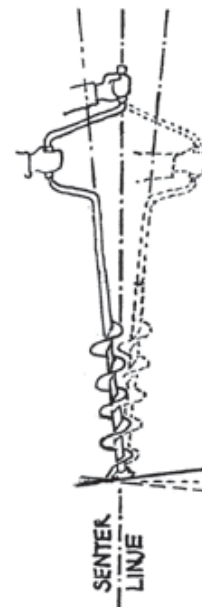
Spiralboret brukes med begge hender på den måten at boret holdes loddrett rundt senterlinjen slik tegningen viser.

Riktig

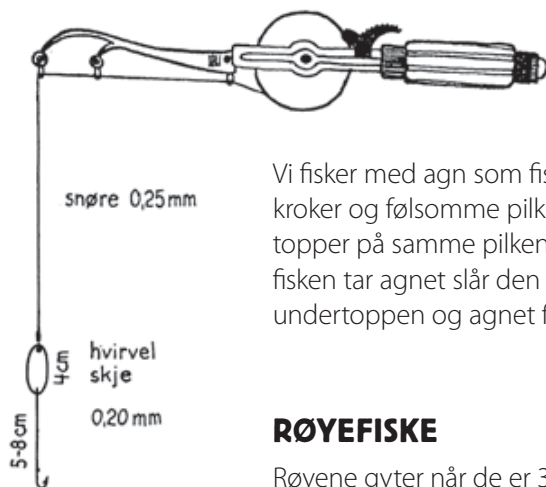

Galt

Pilken

Det er viktigere å ha kunnskap om fisken enn lekkert fiskeutstyr.

Vi fisker med agn som fisken skal sluke. Agnfiske krever små kroker og følsomme pilker. En god pilkestikke har derfor to topper på samme pilken. Snøret går gjennom begge, og når fisken tar agnet slår den myke overtoppen mot den stive undertoppen og agnet festes i fiskekjeften.

RØYEFISKE

Røyene gyter når de er 3-4 år gamle. Gytetiden for røyer er oftest etter at isen har lagt seg i desember. Røyen gyter nesten alltid på noen få steder i vannet og den vender oftest tilbake til det stedet den selv ble født. Finner vi gyteplassene, er det stor sjanse for å få fisk. Røyen setter noen få bestemte krav til gyteplassen:

1. Gyteplassen bør ha grov grus og småstein mellom større steiner
2. Det spiller liten rolle om det er strøm eller ikke
3. Det kan være 1 m dypt eller 15 m dypt, normalt fra 8-10 m dypt

Teknikken ved røyefiske er å slippe snøret slakt nedover helt til bunnen. Deretter tas snøret opp 10-15 cm hvor vi lar det sveve i riktig «svømme-høyde» for en fisk som skal gyte. Det er viktig å holde pilkestikken nedover slik at en føler det ørsmå bittet etter agnet. Samtidig beveger vi snøret med små drag, løft eller slakking. Biter fisken, må du være lynkjapp!

ØRRETFISKE

Isfiske etter ørret er regnet for å være et heller tvilsomt fiske. Ørreten gyter om høsten før isen legger seg og derfor er den svært slapp, mager og spiser lite på vinteren. Men i vann som er overbefolket er det likevel lurt å ta opp så mye fisk som mulig. De som blir igjen får dermed mer mat. Ørreten biter nesten bare på makk, og vi kan selvsagt få ørret når vi fisker etter røye med agn som makk og fluelarver.

Isvett

For at vann skal fryse til is, må det bli avkjølt. Vann er tyngst når det har temperaturen + 4 °C, og vann med denne temperaturen synker derfor til bunns. Overflaten blir etter hvert kaldere ved at temperaturen synker mot 0 °C. Da danner vannet krystaller og fryser til is, som er lettere enn vann. Jo kaldere det blir i vannet, jo tjukkere blir laget med vann som flyter på toppen. På denne måten blir isen tjukkere og tjukkere. Men: Det kan være stor forskjell på istykkelse og iskvalitet på samme vann. Isen kan fort bli usikker, og hovedregelen er: **GÅ ALDRI ALENE PÅ ISFISKETUR**

Isfiske er en morsom og lærerik måte å fiske på, men før du beveger deg ut på isen er sikkerheten viktig. Ettersom du skal stå på et lokk bestående av frosset vann, må du være forberedt på muligheten for å gå gjennom isen.

Sikker is

Hva er sikker is? Det varierer i takt med vannets beliggenhet, form og omgivelser, og av kulde, nedbør, vind eller tidlig eller sen vinter. Is som nettopp har lagt seg, såkalt stålis, er seig og tørr og bærer godt. Fra **gammelt** av regnet de isen for å være sikker på denne måten:

- 5 cm: 1 voksen mann
- 10 cm: 1 hest og 1 mann
- 25 cm: samling av folk

Bergen brannvesen/kommune sier i dag at isen skal være **minst 15 cm** for at vannet regnes som trygt – slik tenker også vi på leirskolen. Av **sikkerhetsutstyr** bør du ha med:

- Ispigger - Livredningstau - Flytevest

Går du gjennom isen, skal du:

1. Vende deg i den retning du kom fra.
2. Bryte deg frem til fast is og trekke deg opp ved hjelp av ispigger eller andre skarpe gjenstander.
3. Prøv å komme opp med brystet førs, spark i fra.
4. Rull deg inn på trygg is.
5. Rop på hjelp og hold deg i bevegelse.

Skal du hjelpe andre, skal du:

1. Ta med en gjenstand som kan rekke frem til den forulykkede (ski, tau, staver...).
2. Kryp frem på magen og rekk gjenstanden mot den som er i vannet, og hal deretter opp.
3. Er dere flere så legg dere på magen i en kjede og hal personen opp.

Sikkerhetsregler

- Gå aldri på ukjent is
- Gå ikke på isen ved:
 - elveutløp,
 - sivvokst område
 - åpne revner og råker
 - variabel vannstand

